

POSTANOWIENIE

Dnia 29 stycznia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący,
sprawozdawca)
SSN Paweł Grzegorzczak
SSN Monika Koba

w sprawie z powództwa A. P.
przeciwko K. P.
o rozwód,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 29 stycznia 2021 r.,
zażalenia pozwanego na wyrok Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 6 grudnia 2019 r., sygn. akt VI ACa (...),

- 1) oddała zażalenie,**
- 2) pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
zażaleniowego orzeczeniu kończącemu postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 25 września 2018 r. oddalił powództwo A. P. przeciwko K. P. o rozwód.

Na skutek apelacji powódki Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 6 grudnia 2019 r. uchylił powyższy wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny ocenił, że Sąd Okręgowy nieprawidłowo uznając, iż dobro małoletnich dzieci wyklucza możliwość orzeczenia rozwodu, zaniechał dokonania oceny innych elementów koniecznych do rozstrzygnięcia sprawy o rozwód, a tym samym nie rozpoznał istoty sprawy. Uzasadniając takie stanowisko Sąd drugiej instancji wskazał, że orzekając o rozwodzie sąd zobowiązany jest orzec również o winie za rozkład pożycia, władzy rodzicielskiej dotyczącej małoletnich dzieci stron, ponoszeniu kosztów utrzymania i wychowania dzieci, sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej, utrzymywaniu kontaktów, a w realiach niniejszej sprawy również o tym, czy zachodzą przesłanki do orzeczenia eksmisji powoda ze wspólnie zajmowanego przez strony mieszkania. Te aspekty albo w ogóle nie zostały przez Sąd Okręgowy ocenione (jak rozstrzygnięcia dotyczące małoletnich dzieci stron), albo jedynie ogólnie zasygnalizowane w pisemnych motywach zaskarżonego wyroku (jak te dotyczące winy).

Od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego pozwany wniósł zażalenie, zaskarżając ten wyrok w całości i wnosząc o jego uchylenie oraz przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. przez przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że Sąd Okręgowy, rozstrzygając o oddaleniu powództwa, nie rozpoznał istoty sprawy na skutek odstąpienia od rozstrzygnięć co do winy w rozkładzie pożycia, władzy rodzicielskiej dotyczącej małoletnich dzieci stron, sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej, utrzymywania kontaktów oraz orzeczenia eksmisji w sytuacji, w której Sąd ten w sposób kompleksowy poczynił ustalenia faktyczne w przedmiocie pozytywnych i negatywnych przesłanek rozwodowych. Wskazał, że Sąd pierwszej instancji zbadał materialną podstawę żądania pozwu, wskazując, że pomiędzy stronami nastąpił trwały i zupełny rozkład pożycia małżeńskiego i jednocześnie w sposób skrupulatny zanalizował sytuację małoletnich dzieci stron, w wyniku czego doszedł do wniosku o istnieniu przesłanki negatywnej niweczącej możliwość rozwiązania związku małżeńskiego stron. Sąd ten zatem dokonał pogłębionej analizy zgromadzonego materiału dowodowego przez pryzmat żądań stron, a następnie dokonał subsumcji na podstawie art. 56 § 1 i 2 k.r.o., co skutkowało oddaleniem powództwa, a tym samym stwierdzeniem nieustania małżeństwa, i co

w konsekwencji wyeliminowało konieczność rozstrzygnięcia co do winy, małoletnich dzieci oraz sposobu korzystania z mieszkania.

Powódka wniosła o oddalenie zażalenia i zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W postępowaniu wywołanym wniesieniem zażalenia na podstawie, art. 394¹ § 1¹ k.p.c., Sąd Najwyższy bada jedynie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo przyjął, że zachodzi jedna z przyczyn uzasadniająca uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, objętych art. 386 § 2 i 4 k.p.c. Zażalenie nie zmierza do oceny zasadności żądania pozwu, ani apelacji, czy merytorycznego stanowiska prawnego sądu drugiej instancji. Dokonywana kontrola ma charakter formalny. Zakresem kontroli w postępowaniu zażaleniowym jest zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował przyczynę uzasadniającą wydanie orzeczenia kasatoryjnego i czy jego merytoryczne stanowisko uprawniało do podjęcia takiej decyzji procesowej. Konsekwencją tego jest ograniczenie dopuszczalnych zarzutów do związanych z kwestionowaniem wystąpienia przesłanek stosowania art. 386 § 4 k.p.c. Jeżeli przyczyną uchylenia wyroku było nierozpoznanie przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, to kontrola Sądu Najwyższego ogranicza się do oceny prawidłowości zastosowania art. 386 § 4 k.p.c., tj. trafności zakwalifikowania przez sąd drugiej instancji stanu sprawy z punktu widzenia występowania w niej tej podstawy. Nie obejmuje natomiast ewentualnych wad postępowania wyjaśniającego. Wszelkie nieprawidłowości dotyczące naruszeń prawa materialnego, czy też procesowego, poza wskazanymi w art. 386 § 2 k.p.c. i w art. 386 § 4 *in fine* k.p.c., powinny być, w systemie apelacji pełnej, ocenione bezpośrednio w postępowaniu apelacyjnym.

Do nierozpoznania istoty sprawy, o którym mowa w art. 386 § 4 k.p.c., dochodzi wtedy, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy sąd ten zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (postanowienie SN z dnia 10 grudnia 2015 r., sygn. akt V CZ 77/15, www.sn.pl oraz powołane w jego uzasadnieniu orzecznictwo; zob. także m. in.: postanowienia SN z dnia 31 sierpnia 2017 r., sygn. akt III PZ 5/17, z dnia 18 listopada 2016 r., sygn. akt I CZ 70/16, z dnia 10 listopada 2016 r., sygn. akt IV CZ 66/16, z dnia 19 października 2016 r., sygn. akt V CZ 58/16, z dnia 20 stycznia 2016 r., sygn. akt V CZ 86/15, www.sn.pl). Postępowanie apelacyjne obejmuje merytoryczne rozpoznanie sprawy, sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę na nowo, w związku z tym uwzględnienie apelacji powinno, zgodnie z art. 386 § 1 k.p.c.,

prorowadzić w zasadzie do zmiany zaskarżonego wyroku i wydania orzeczenia rozstrzygającego w granicach zaskarżenia o żądaniu pozwu, a wyjątkowo do uchylenia wyroku (zob. uchwałę 7 sędziów SN zasadę prawną z dnia 31 stycznia 2008 r., sygn. akt III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55 oraz postanowienie SN z dnia 18 listopada 2016 r., sygn. akt I CZ 86/16, www.sn.pl). Nierozpoznanie istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. polega na poprzestaniu na błędnym przyjęciu przez sąd pierwszej instancji przesłanki niweczącej lub hamującej roszczenie (prekluzja, przedawnienie, potrącenie, brak legitymacji, prawo zatrzymania itp.) albo na zaniechaniu zbadania (w ogóle) materialnej podstawy żądania, niezbadaniu podstawy merytorycznej dochodzonego roszczenia albo całkowitym pominięciu merytorycznych zarzutów pozwanego (postanowienie SN z dnia 12 października 2017 r., sygn. akt II PZ 19/17, www.sn.pl).

Orzeczenie kasatoryjne może być więc wydane tylko w razie stwierdzenia nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji, nierozpoznania istoty sprawy oraz gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (postanowienie SN z dnia 17 listopada 2017 r., sygn. akt III CZ 39/17, zob. też postanowienie SN z dnia 8 sierpnia 2017 r., sygn. akt I UZ 21/17, www.sn.pl).

Zgodnie z art. 57 § 1 k.r.o., orzekając rozwód sąd orzeka także, czy i który z małżonków ponosi winę rozkładu pożycia. Według art. 58 § 1 zdanie pierwsze k.r.o. w wyroku orzekającym rozwód sąd rozstrzyga o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem obojga małżonków i kontaktach rodziców z dzieckiem oraz orzeka, w jakiej wysokości każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka. Jak też stanowi art. 58 § 2 zdanie pierwsze k.r.o. jeżeli małżonkowie zajmują wspólne mieszkanie, sąd w wyroku rozwodowym orzeka także o sposobie korzystania z tego mieszkania przez czas wspólnego w nim zamieszkiwania rozwiedzionych małżonków.

Zgodzić należy się z tym, że jeśli sąd pierwszej instancji oddala pozew rozwodowy, to nie musi orzekać o dalszych aspektach wyroku rozwodowego. Brak podstawy do orzekania o nich w pierwszej instancji uzasadniony jest jednak w sytuacji, w której taki wyrok sądu pierwszej instancji zostaje utrzymany w wyniku oddalenia apelacji. Sytuacja, w której w sprawie rozwodowej apelacja od wyroku oddalającego powództwo zostaje uwzględniona, może - jak w niniejszej sprawie - oznaczać przyjęcie odmiennej oceny podstawy sporu przez sąd drugiej instancji, a taki kierunek rozstrzygnięcia nakłada na sąd obowiązek dokonania wtórnych (dalszych) ustaleń również co do wyżej przywołanych aspektów współistniejących z orzeczeniem o rozwodzie, a stanowiących konieczne elementy wyroku rozwodowego. Samodzielne orzeczenie rozwodu przez Sąd Apelacyjny skutkowałoby koniecznością poczynienia w całości i od nowa odpowiednich ustaleń oraz rozstrzygnięcia po raz pierwszy w apelacyjnym wyroku rozwodowym również

tych dalszych elementów, wyręczając tym sposobem sąd pierwszej instancji. Takie rozstrzygnięcie naruszałoby też zagwarantowane w art. 176 ust. 1 Konstytucji RP prawo stron do co najmniej dwuinstancyjnego postępowania sądowego (por. m. in. postanowienia SN z dnia 22 maja 2014 r., sygn. akt IV CZ 26/14, z dnia 6 czerwca 2014 r., sygn. akt I CZ 32/14, z dnia 3 marca 2016 r., sygn. akt II CZ 111/15, www.sn.pl). Powoduje to, że brak jest podstaw do uchylenia zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego.

Wobec powyższego, na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie, stosownie do art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c.

jw